

Riu Eduar: Boka Kotorska.

Lovćen, Lovćen! Davno li si blistao svojim za mene tako primamljivim vrhom! Davno li sam te nazivao svojom zviježdom vodiljom, obasipao te najnježnijim epitetima, milovao te u svojoj uobrazilji! A sada? Sada je s tobom povezana moja jedina misao, misao tužna, misao o onome koji je ranije pripremio za sebe grobnicu na tvom nedostižnom vrhu. O, kako visoko, kako ponosno stremi k nebu taj vrh! Tako je stremila tamo i njegova moćna duša, željna slobode i prostranstva. Sada sam prije svega pogledom tražio neveliku kapelu, koju je jedva bilo moguće nazreti od sniježnih nanosa, a koja je namijenjena za čuvanje praha njenog tvorca vladike.”

“Kad stignete u Boku Kotorsku, osvrnite se unaokolo. Nećete vidjeti ni ulaz ni izlaz, to je niz zaliva, dubokih, širokih, u kojima se može smjestiti flota cijelog svijeta, i svaki zaliv je povezan s drugim, a svi su ograđeni dvojnimi lancima velikih planina, stjenovitih, golih, nepristupačnih brda i tamnih klisura. Svaka od tih klisura može zaštititi desetine boraca, i za svakom od tih klisura može se sakriti grupa ljudi koji mogu da se bore sa cijelim odredom regularne vojske, dok se on uspe do vrha, kako se desilo i sa Austrijancima na Paštrovskoj gori 1838. go-

dine. A čemu služe ta brda, u kojima se ništa ne proizvodi? Ona sakrivaju dovoljno brojno stanovništvo. Na tim prostorima stanovništvu nedostaju najosnovnije životne potrepsštine, ali to ga ne ometa da ovdje živi odavnina i čuva svoju vjeru, svoju otadžbinu, svoj jezik i slobodu, dok je sve u okolini palo pod jaram ili zamišljene prosvjećenosti ili otvorenog varvarstva, i svi žale za izgubljenom slobodom, i jedva da mogu zadržati i ostatke svoje vjere...”

“Godine 1735. umro je mitropolit Danilo, s pravom nazvan ustanovljivačem narodne nezavisnosti. Njega je naslijedio mitropolit Sava. Krotak i tih po prirodi, Sava se više bavio crkvenim poslovima nego narodnim, više se predavao molitvi nego krvavoj borbi. Ipak, za njegovo vrijeme Crnogorci su se uspješno suprotstavljali Turcima.

Još za Savinog života, i po njegovoj saglasnosti, vladavinu nad narodom je preuzeo mitropolit Vasilije, Savin sinovac. Uz prijete od strane Turaka a u slavu svoje otadžbine, jedan od najzgodnijih i najobrazovanijih ljudi svojega vremena, ljubimac carice Jelisavete, Vasilije je svoj život provodio između briga vladavine narodom i počasti i buke prestoničkog dvorskog života u Petrogradu, gdje je i umro 1766. godine. Za vrijeme njegovog boravka u Rusiji kormilo državne vladavine ostavio je u slabaišnim rukama svog strica, mitropolita Save. U to vrijeme me pojavio se u Crnoj Gori nekakav došljak, tajanstvenog lika, na pomalo ponosit način prošao je veliki dio Crne Gore i smjestio se na Mainama, kao sluga kod jednog domaćina, baveći se uz to nekakvim zanatom putujućeg vidara, kao najpogodnijim načinom da ostvari ambiciozne planove koje je krojio. Uskoro je on svoju tajnu povjerio svome gazdi - da on nije rob po rođenju, nego da je ruski car Petar III, i u lakovjermom Mainjaninu, koji nije imao pojma o tadašnjim prilikama na ruskom prestolu, našao podršku. Ta vijest se brzo raširila po Crnoj Gori. Prihvaćena u početku podsmješljivo, ona je iza toga našla one koji je podržavaju. Tada je taj ljubitelj pustolovina iz Krajine proglasio sebe za Petra III, svrgnutog ruskog cara. Lakovjermi narod, ubijeden njegovim uvjerenjima, sklon nadama i zanesen obe-